СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ

„Димитър А. Ценов" - Свищов

KreativEU
Knowledge & Creativity European University

Международна научно-практическа конференция

90 години дарителство, знание, иновации и устойчиво развитие в СА „Д. А. Ценов" – Свищов

Том II

5-7 ноември 2026 г.

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКА КОНФЕРЕНЦИЯ

90 ГОДИНИ ДАРИТЕЛСТВО, ЗНАНИЕ, ИНОВАЦИИ И УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ В СА „Д. А. ЦЕНОВ“ – СВИЩОВ

Свищов, 5-7 ноември 2026 г.

Посветена на 90 години от създаването на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“

Сборник с доклади

ТОМ II

Международната научно-практическа конференция е организирана при изпълнение на Административен договор № КП-06-МНФ/23 от 18.08.2026 г. (BNSF-1.010-0023-C01) на Фонд „Научни изследвания“ при МОН по Процедура за подкрепа на международни научни форуми, провеждани в Република България

Академично издателство „Ценов“
Свищов
2026

ПРОГРАМЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Марин Маринов
Ректор на Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – председател
Проф. д-р Красимир Шишманов
Проф. д. н. Божидар Божинов
Проф. д-р Любчо Варамезов
Доц. д-р Маргарита Шопова
Доц. д-р Ваня Григорова
Доц. д-р Румен Ерусалимов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Драгомир Илиев
Доц. д-р Иван Марчевски
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Сергей Найденов
Доц. д-р Катя Личева
Проф. д-р Пенка Шишманова
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Пламен Петков
Доц. д-р Пепа Стойкова
Доц. д-р Михаил Чиприянов
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Теодора Филипова
Ст. преп. Елка Узунова
Ст. преп. д-р Радослав Николов

ОРГАНИЗАЦИОНЕН КОМИТЕТ
Доц. д-р Здравко Любенов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Атанас Атанасов
Доц. д-р Галина Чиприянова
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Красимира Славева
Гл. ас. д-р Асен Божиков
Ст. преп. д-р Венцислав Диков

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ
Проф. д-р Атанас Атанасов – *председател*
Проф. д-р Светослав Илийчовски
Проф. д-р Красимир Шишманов
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Танер Исмаилов
Доц. д-р Здравко Любенов
Доц. д-р Галя Иванова-Кузманова
Доц. д-р Ирена Емилова
Доц. д-р Христо Сирашки
Доц. д-р Елена Йорданова
Доц. д-р Любка Илиева
Доц. д-р Валентин Милинов
Доц. д-р Красимира Славева
Доц. д-р Маруся Смокова-Стефанова
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Зорница Петкова

Публикуваните материали са рецензирани по метода на двойно сляпо рецензиране. Авторите носят отговорност за съдържанието на материалите, изразените мнения, използваните данни, цитираните източници и езиковото оформление на текстовете. Фонд „Научни изследвания“ не носи отговорност за съдържанието на докладите, представени на научния форум, както и за съдържанието на рекламните и други материали за него.

ISBN 978-954-23-2688-5 (print)
ISBN 978-954-23-2689-2 (online)

D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS – SVISHTOV

INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE

90 YEARS OF CHARITY, KNOWLEDGE, INNOVATION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN D. A. TSENOV ACADEMY OF ECONOMICS - SVISHTOV

Svishtov, 5th - 7th November 2026

Dedicated to the 90th anniversary since the establishment of D. A. Tsenov Academy of Economics

Conference Proceedings

VOLUME II

The International Scientific and Practical Conference was organized in the implementation of Administrative Contract № КП-06-МНФ/23 of August 18, 2026 (BNSF-1.010-0023-C01), awarded by the Bulgarian National Science Fund at the Ministry of Education and Science under the Procedure for Support of International Scientific Forums Held in the Republic of Bulgaria

Tsenov Academic Publishing House
Svishtov
2026

PROGRAM COMMITTEE
Assoc. Prof. Marin Marinov, PhD
Rector of D. A. Tsenov Academy of Economics
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Prof. Bozhidar Bozhinov, PhD
Prof. Lyubcho Varamezov, PhD
Assoc. Prof. Margarita Shopova, PhD
Assoc. Prof. Vanya Grigorova, PhD
Assoc. Prof. Rumen Jerusalemov, PhD
Assoc. Prof. Plamen Yordanov, PhD
Assoc. Prof. Dragomir Iliev, PhD
Assoc. Prof. Ivan Marchevski, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Sergey Naydenov, PhD
Assoc. Prof. Katya Licheva, PhD
Prof. Penka Shishmanova, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Plamen Petkov, PhD
Assoc. Prof. Pepa Stoykova, PhD
Assoc. Prof. Mihail Chipriyanov, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Teodora Filipova, PhD
Senior Lecturer Elka Uzunova
Senior Lecturer Radoslav Nikolov, PhD

ORGANIZING COMMITTEE
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov. PhD, Chairman
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Prof. Atanas Atanasov, PhD
Assoc. Prof. Galina Chipriyanova, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Ch. Assist. Prof. Asen Bozhikov, PhD
Sen. Lect. Ventsislav Dikov

EDITORIAL BOARD
Prof. Atanas Atanasov, PhD – Chair
Prof. Svetoslav Iliychovski, PhD
Assoc. Prof. Iskra Panteleeva, PhD
Prof. Krasimir Shishmanov, PhD
Assoc. Prof. Taner Ismailov, PhD
Assoc. Prof. Zdravko Lyubenov, PhD
Assoc. Prof. Galya Ivanova-Kuzmanova, PhD
Assoc. Prof. Irena Emilova, PhD
Assoc. Prof. Hristo Sirashki, PhD
Assoc. Prof. Elena Yordanova, PhD
Assoc. Prof. Lyubka Ilieva, PhD
Assoc. Prof. Valentin Milinov, PhD
Assoc. Prof. Krasimira Slaveva, PhD
Assoc. Prof. Marusya Smokova-Stefanova, PhD
Assoc. Prof. Ventsislav Vasilev, PhD
Assoc. Prof. Zornitsa Petkova, PhD

The published materials have been peer-reviewed using the double-blind review method. The authors are solely responsible for the content of the materials, the opinions expressed, the data used, the cited sources, and the linguistic formatting of the texts. The Bulgarian National Science Fund bears no responsibility for the content of the papers presented at the scientific forum, nor for the content of its promotional or other materials.

ISBN 978-954-23-2688-5 (print)
ISBN 978-954-23-2689-2 (online)

СЪДЪРЖАНИЕ

ТОМ II
МЕНИДЖМЪНТ, МАРКЕТИНГ, ПЛАНИРАНЕ, МЕЖДУНАРОДНА ИКОНОМИКА, БИЗНЕС ИНФОРМАТИКА

ИЗСЛЕДВАНЕ НА ГОТОВНОСТТА, НАГЛАСИТЕ И ПОТРЕБНОСТИТЕ НА ПРЕПОДАВАТЕЛИТЕ ОТ СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ
Проф. д.н. Борислав Борисов, гл. ас. д-р Юлиян Господинов..... 9

THE PLACE AND ROLE OF UKRAINE IN ENSURING THE EU'S EXTERNAL ECONOMIC SECURITY
Prof. D.Sc. (Economics) Illya Khadzhynov..... 18

SHADOW DIGITAL ECONOMY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT
Prof. DSC Serghei Ohrimenco, Prof. DSC Dinara Orlova, Prof. PhD Tatiana Manasterska, Valeriu Cernei, Partner, IT Audit&Advisory..... 24

УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗНАНИЕТО КАТО МЕХАНИЗЪМ ЗА ФОРМИРАНЕ НА ИНОВАЦИОННА СПОСОБНОСТ И ИНОВАЦИОННО ПРЕДСТАВЯНЕ НА ПРЕДПРИЯТИЕТО (ТЕОРЕТИЧЕН ПРЕГЛЕД И КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА)
Проф. д-р Любчо Варамезов, докторант Стела Маринова..... 32

СТРАТЕГИЧЕСКАТА ДЪЛБОЧИНА (ВЪЗХОДЪТ) И НЕСТРАТЕГИЧЕСКАТА ПЛИТКОСТ (УПАДЪКЪТ) – КАЗУСЪТ НА СВИЩОВСКАТА АКАДЕМИЯ
Проф. д-р Никола Янков..... 40

LEAN MARKETING – СЪВРЕМЕНЕН ПОДХОД ЗА ТРАНСФОРМАЦИЯ НА МАРКЕТИНГОВАТА СТРАТЕГИЯ
Доц. д-р Ваня Григорова..... 48

ПОЗИЦИОНИРАНЕ НА ТЪРГОВСКА МАРКА В ДИГИТАЛНА СРЕДА
Доц. д-р Ваня Григорова, Александра Иванова, студент..... 56

СЪВРЕМЕННИ ПОДХОДИ ЗА ПРОДУКТОВА ИНОВАЦИЯ В КОЗМЕТИЧНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Ваня Григорова, Марая Драганова, студент..... 64

ДЕТЕРМИНАНТИ НА ТЪРСЕНЕТО НА ЗАСТРАХОВКИ СРЕЩУ ТЪРГОВСКИ РИСК
Доц. д-р Ваня Григорова, докторант Николай Марков,..... 71

ВЛИЯНИЕ НА ДИГИТАЛНИЯ БЪРНАУТ ВЪРХУ ПОТРЕБИТЕЛСКОТО ПОВЕДЕНИЕ
Доц. д-р Ваня Григорова, Пламена Жекова, студент..... 79

INTERNATIONAL ECONOMIC INTEGRATION AND STRUCTURAL RESILIENCE
Assoc. Prof., PhD Giga Abuseridze, Assoc. Prof. PhD Anatoliy Asenov..... 87

ПАРТИСИПАТИВНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ В ИНОВАЦИОННИТЕ МРЕЖИ
Доц. д-р Евелина Парашкевова, проф. д-р Маргарита Богданова, доц. д-р Александра Пенишевич, проф. д-р Бранислав Санчанин" 93

ОСОБЕНОСТИ НА СЪВРЕМЕННИЯ МЕЖДУНАРОДЕН БИЗНЕС
Доц. д-р Здравко Любенов 101

CONVERGENCE OR DIVERGENCE? DIGITAL TRANSFORMATION AND EMERGING INTERNATIONAL MARKETING TRENDS IN ROMANIA AND BULGARIA
Assoc. Prof. Cătălin Deatcu-Gavril PhD, assoc. Prof. Alexander Ganchev PhD, Ivaylo Marinov PhD, Vlad-Mihai Panait PhD, Ec. Elena Deatcu-Gavril 108

CYBERSECURITY AND OPERATIONAL RISK IN THE ERA OF DIGITAL TRANSFORMATION: CHALLENGES FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT
Assoc. Prof. Habilitated Doctor Dorogaia Irina, Caminschi Olga, PhD student, Assistant Lecturer 122

MANAGING ORGANIZATIONAL STRUCTURE CHANGES IN AN UNSTABLE ENVIRONMENT
Assoc. Prof. Habilitated Doctor Dorogaia Irina, Coval Anastasia, Assistant Lecturer 129

ДИГИТАЛНОТО РАВЕНСТВО КАТО ФАКТОР В ПРОЦЕСА НА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ
Доц. д-р Кремена Маринова-Костова 139

ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ И МЕЖДУФИРМЕНО СЪТРУДНИЧЕСТВО: ФАКТОРИ, ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ И РАЗВИТИЕ
Доц. д-р Любомир Тодоров, проф. д-р Дариуш Новак 146

СОЦИАЛНОМРЕЖОВИ ПОДХОД ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ НА МЕЖДУУНИВЕРСИТЕТСКОТО СЪТРУДНИЧЕСТВО В РАМКИТЕ НА ИНИЦИАТИВАТА „ЕВРОПЕЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ“: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ ПО ПОКАНИ ЗА КАНДИДАТСТВАНЕ
Доц. д-р Маруся Смокова, гл. ас. д-р Галин Стефанов 155

ЕФЕКТИВНИ КОМУНИКАЦИОННИ СТРАТЕГИИ КАТО ФАКТОР ЗА ОРГАНИЗАЦИОННА УСТОЙЧИВОСТ
Доц. д-р Милен Динков 166

ESG ПОЛИТИКИ И РЕШЕНИЯ В СТРОИТЕЛНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Михаил Чиприянов 172

ВЪЗДЕЙСТВИЕ НА АГЕНТИТЕ С ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ВЪРХУ СВЕТОВНАТА МРЕЖА
Доц. д-р Наталия Маринова 176

ASSESSING FACTORS AFFECTING AN ORGANIZATION’S INFORMATION SECURITY
Assoc. Prof. Olga Pugacheva, PhD 184

СТРАТЕГИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ЧУЖДОЕЗИКОВИ ОБРАЗОВАТЕЛНИ УСЛУГИ
Доц. д-р Пенка Горанова..... 192

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И РИСКОВЕ ПРИ ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И АНАЛИЗ НА ГОЛЕМИ ДАННИ ЗА УСТОЙЧИВИ ВЕРИГИ ЗА ДОСТАВКИ
Доц. д-р Петя Емилова, доц. д-р Веселин Попов 198

MANAGING RESEARCH–EDUCATION SYNERGIES FOR ENGINEERING AND SCIENCE CAREER DEVELOPMENT IN THE UNIVERSITY ENVIRONMENT: THE CASE OF VALAHIA UNIVERSITY OF TÂRGOVIȘTE
Assoc. Prof. Dr. Eng., Sălișteanu I.C., Professor, Dr. Eng., Dunea D.E.C. , Professor, Dr. Eng., Coandă H.G. , Assoc. Prof., Dr. Eng., Udroiu I.N. , Professor, Dr. Croitoru G., Senior Research Scientist, Dr. Eng., Nicolescu C.M., Assoc. Prof., Dr. Bumbac M., Assoc. Prof., Dr. Eng., Alexandrescu D.C., University Lecturer Dr., Hossu A.M., Assoc. Prof., Dr. Eng., Angelescu N., Assoc. Prof., Dr. Eng., Popa I.F., University Lecturer Dr., Catangiu A. 207

УПРАВЛЕНКСИ ИЗМЕРЕНИЯ НА КОНТИНУУМА „ПРОДУКТ – УСЛУГА“: ОПЕРАЦИОННА СИСТЕМА И ТРАНСФОРМАЦИОННИ ПРОЦЕСИ
Доц. д-р Силвия Благоева, доц. д-р Ирена Емилова 217

АСПЕКТИ НА УПРАВЛЕНИЕТО НА КАЧЕСТВОТО В ОРГАНИЗАЦИИТЕ ОТ ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Доц. д-р Христо Сирашки..... 224

НАУЧНАТА ПОЛИТИКА НА СТРАНИТЕ ОТ ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И ВЛИЯНИЕТО НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА
доц. д-р Цветан Дилков..... 230

ВЗЕМАНЕ НА РЕШЕНИЯ ЗА ПОКУПКА В СРЕДА НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ
Гл. ас. д-р Атанаска Решеткова..... 238

ОСОБЕНОСТИ В АНТИКРИЗИСНОТО УПРАВЛЕНИЕ
Гл. ас. д-р Валентин Панайотов 246

КОНВЕРГЕНЦИЯ НА ДОХОДИТЕ В РАМКИТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ: ДЕКОМПОЗИРАНЕ НА НАЦИОНАЛНО И РЕГИОНАЛНО НИВО
Гл. ас. д-р Галин Стефанов..... 253

АДМИНИСТРАТИВНИ РЕШЕНИЯ ЗА УСТОЙЧИВИ СОЦИАЛНИ ИНВЕСТИЦИ
Гл. ас. д-р Десислава Алексиева..... 262

ВАЛУТНА ЕКСПОЗИЦИЯ И ПОДХОДИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА: ИЗСЛЕДВАНЕ НА НАУЧНАТА ЛИТЕРАТУРА
Гл. ас. д-р Димитър Костов 268

СТРАТЕГИЧЕСКИ АСПЕКТИ НА СВИВАЩИТЕ СЕ ГРАДОВЕ
Гл. ас. д-р Елица Лазарова, Chrysostomos Roditis..... 281

ГЕОПОЛИТИЧЕСКИЯТ РИСК КАТО ФАКТОР ПРИ ИЗБОРА НА ЛОКАЦИЯ ЗА ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ
Гл. ас. д-р Иван Ангелов 288

ПЕРИФЕРНИ ИЗЧИСЛЕНИЯ И ИНТЕРНЕТ НА НЕЩАТА: БЪДЕЩЕТО НА СВЪРЗАНИТЕ УСТРОЙСТВА
Гл. ас. д-р Искрен Таиров 296

ЕВРИСТИЧНИ СТРАТЕГИИ ЗА РЕДУКЦИЯ НА СЛОЖНОСТТА В ИКОНОМИЧЕСКОТО ПЛАНИРАНЕ ПРИ ОГРАНИЧЕНА ИНФОРМАЦИЯ
Гл. ас. д-р Надежда Веселинова 302

КАЧЕСТВО НА ТРУДОВИЯ ЖИВОТ: ОРГАНИЗАЦИОННО-ПОВЕДЕНЧЕСКИ АСПЕКТИ
Гл. ас. д-р Надежда Стефанова 310

АНАЛИЗ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА ОНЛАЙН МАРКЕТИНГА И KPI ПОКАЗАТЕЛИ
Гл. ас. д-р Пламен Петров 317

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА: ФАКТОРИ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ ОТ СТУДЕНТИ ПО МАРКЕТИНГ
Гл. ас. д-р Светла Атанасова 325

ДОБРИ ПРАКТИКИ ПО ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ ОТ ДЪРЖАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ
Гл. ас. д-р Юлиян Господинов 334

RETHINKING PLACE BRANDING: STRATEGIC FRAMEWORKS AND EXECUTION TOOLS
Senior Lecturer, PhD, Aliya Turganovna Baigarina, PhD student Anar Aliyeva, Head Assist.Prof., PhD Stanislava Stoyanova-Asenova, Assoc.prof. PhD Anatoliy Asenov ... 345

ЕЗИКОВА БЛИЗОСТ И ИНСТИТУЦИОНАЛНА ИНТЕГРАЦИЯ В МЕЖДУНАРОДНАТА ТЪРГОВИЯ: КОНЦЕПТУАЛЕН ПОДХОД
Ст. преп. д-р Маргарита Михайлова, доц. д-р Драгомир Илиев 350

ОТ КОНЦЕПЦИЯТА ДО ВЪЗДЕЙСТВИЕТО: ДИЗАЙН И ИЗПЪЛНЕНИЕ НА УСПЕШНИ ПРОЕКТИ ПО ПРОГРАМА „ИНТЕРРЕГ РУМЪНИЯ–БЪЛГАРИЯ“
Лектор, д-р Михаела Тинка Удриштиойу; професор, д-р Нику Джордже Биздоака 356

СТРАТЕГИЧЕСКО УПРАВЛЕНИЕ НА ЗАИНТЕРЕСОВАНИТЕ СТРАНИ ПРИ ПЛАНИРАНЕ НА ЕКОЛОГИЧНИ ПРОЕКТИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ
Ас. д-р Димчо Шопов 362

MANAGERIAL STRATEGIES FOR MOTIVATING THE EMPLOYEES FROM ROMANIAN PUBLIC INSTITUTIONS
Assistant Professor, Ph.D, Miruna Angela Mutu, Senior Lecturer, Ph.D, Andreea Anamaria Panagoret, Senior Lecturer, Ph.D, Dragos Mihai Panagoret, Lecturer, Ph.D, Sorina Cernat 371

MAPPING AND MITIGATING CHILDREN'S DIGITAL FOOTPRINTS IN EGYPT
Assistant Professor Nehal Lotfy H. Khalil, PhD..... 384

ЕКСПЕРТНОТО ИНТЕРВЮ В ИЗСЛЕДВАНИЯТА ПО ДИГИТАЛЕН МАРКЕТИНГ: МЕТОДОЛОГИЧНИ НАСОКИ
Ас. д-р Спасимир Цветанов..... 392

МАРКЕТИНГ, ВОДЕН ОТ НОСТАЛГИЯТА В ЕРАТА НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ – ВЪЗМОЖНОСТИ, ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ТЕНДЕНЦИИ
Ас. д-р Стелиана Василева 400

AI В ПОМОЩ НА СЕЛЕКЦИОНЕРИТЕ В ЖИВОТНОВЪДСТВОТО: ПРОТОТИП НА ИНТЕЛИГЕНТНА СИСТЕМА ЗА АНАЛИЗ НА РОДОСЛОВИЯ И ПОДПОМАГАНЕ НА РАЗВЪДНАТА ДЕЙНОСТ
Д-р инж. Пенка Чернаева, д-р инж. Петър Чернаев..... 411

АНАЛИЗ НА ПОТЕНЦИАЛА НА ИНОВАЦИОННИТЕ ПРОЕКТИ ЗА НАМАЛЯВАНЕ НА БЕДНОСТТА В СЕВЕРОЗАПАДНИЯ РАЙОН ЗА ПЛАНИРАНЕ БЪЛГАРИЯ
Д-р Таня Минкова Николова..... 418

УЧАСТИЕТО В ИНИЦИАТИВАТА ЗА НАСОЧЕНА ТЪРГОВИЯ И ВИЗОВАТА ОТВОРЕНОСТ В АФРИКА
Докторант Анита Йорданова 424

СТРАТЕГИЧЕСКО ПЛАНИРАНЕ НА РАБОТНАТА СИЛА В ЗДРАВНАТА СИСТЕМА НА ГЪРЦИЯ В КОНТЕКСТА НА ПРОФЕСИОНАЛНИТЕ ДИСБАЛАНСИ И РЕГИОНАЛНИТЕ НЕРАВЕНСТВА
Докторант Анна Коллару 432

СТРАТЕГИЧЕСКО ПЛАНИРАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА КРИЗИ В АДМИНИСТРИРАНЕТО НА ОБЩЕСТВЕНОТО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ
Докторант Анна Коллару, докторант Алексиос Антониос Колларос..... 439

МОДЕЛИ НА ПУБЛИЧНО-ЧАСТНО ПАРТНЬОРСТВО ЗА ФИНАНСИРАНЕ НА ОБЩИНСКАТА ТРАНСПОРТНА ИНФРАСТРУКТУРА
Докторант Атанаска Василева 447

ИНТЕГРИРАН ПОДХОД ЗА ПОВИШАВАНЕ НА ЕФЕКТИВНОСТТА НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ПРОЦЕСИ В ГЛОБАЛНИТЕ АУТСОРСИНГ СТРУКТУРИ
Докторант Веселин Василев Михайлов..... 451

СВЪРЗВАЩИТЕ СТРУКТУРИ В СИСТЕМАТА НА УПРАВЛЕНИЕ – МЯСТО И РОЛЯ
Докторант Галина Гатева-Христова..... 462

МЕЖДУНАРОДНА ТЪРГОВИЯ И ИКОНОМИЧЕСКИ БАРИЕРИ
Докторант Георги Спасов Витков 467

ДЕТЕРМИНАНТИ НА КЛИЕНТСКАТА УДОВЛЕТВОРЕНОСТ В ЗАСТРАХОВАНЕТО – ПОВЕДЕНЧЕСКИ И ДИГИТАЛНИ АСПЕКТИ
Докторант Десислава Кайрякова..... 474

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИНТЕГРАЦИЯТА НА НЕСТРУКТУРИРАНИ И ПОЛУСТРУКТУРИРАНИ ДАННИ ВЪВ ФИНАНСОВО-СЧЕТОВОДНИТЕ СИСТЕМИ
Докторант Диян Николаев 482

WHO: TRANSFORMING ORGANIZATIONS THROUGH ESG CULTURE
PhD student Elton Rodrigo Titon 488

ВРЪЗКА МЕЖДУ ИНТЕГРИРАНОТО УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИТЕ И КРЪГОВИТЕ БИЗНЕС МОДЕЛИ
докторант Емил Найденов 496

ПРОГРАМНОТО БЮДЖЕТИРАНЕ КАТО ИНСТРУМЕНТ ЗА РЕАЛИЗАЦИЯ НА ОБЩИНСКИЯ ПЛАН ЗА РАЗВИТИЕ: МОДЕЛ ЗА ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ
Докторант Емилия Върбанова 504

ТРАНСФОРМАЦИЯ НА БИЗНЕС МОДЕЛИТЕ В СЕКТОРА НА ВЪЗОБНОВЯЕМАТА ЕНЕРГИЯ В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ В УСЛОВИЯТА НА ЗЕЛЕНИЯ ПРЕХОД
Докторант Жени Антонова 508

ИЗБОР МЕЖДУ ЛОКАЛЕН И ОБЛАЧНО БАЗИРАН ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В СЪВРЕМЕННИТЕ БИЗНЕС ИНФОРМАЦИОННИ СИСТЕМИ
Докторант Зорница Иванова 516

ОТ ТЕОРИЯ КЪМ ПРАКТИКА: ИНТЕГРИРАНЕ НА УСТОЙЧИВОСТТА В УПРАВЛЕНИЕТО НА ПРОЕКТИ КАТО ФАКТОР ЗА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА БЪЛГАРСКАТА ИКОНОМИКА
Докторант Ивелина Станева 523

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРИ ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ИЗКУСТВЕНИЯ ИНТЕЛЕКТ ЗА ОПТИМИЗАЦИЯ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ ПРОЦЕСИ В ЗДРАВЕОПАЗВАНЕТО
докторант Йоан Парашкевов Денев 528

ВЪЗМОЖНОСТИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ВНЕДРЯВАНЕТО НА ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ В МАЛКИ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Йоанна Иванова Бакалова 536

ИНФОРМАЦИОННА СИГУРНОСТ В СЪВРЕМЕННИТЕ ОБУЧИТЕЛНИ ПЛАТФОРМИ
Докторант Лора Първанова 551

ДЕФИНИРАНЕ НА БЛОКЧЕЙН: ХАРАКТЕРИСТИКИ И КЛЮЧОВИ КОМПОНЕНТИ
Докторант Любен Кирев 551

ФАКТОРИ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА ИНОВАЦИИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Докторант Мария Савова 557

УПРАВЛЕНИЕ НА НЕФИНАНСОВИЯ РИСК ЧРЕЗ КСО В БЪЛГАРИЯ
Докторант Мария Цветанова 565

СРАВНИТЕЛНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ВНЕДРЯВАНЕ НА КОМПЕТЕНТНОСТИ ПО ИКОНОМИКА
Докторант Милена Димитрова..... 569

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ДИГИТАЛНИ ПЛАТФОРМИ НА БЪЛГАРСКИЯ ПАЗАР ЧРЕЗ ИНДЕКС НА ПАЗАРНАТА ПРИВЛЕКАТЕЛНОСТ (MAS): NETFLIX, TRENDYOL И TEMU
Докторант Невин Ангелова..... 573

СТЕЙБЪЛКОЙНИТЕ В ТРАНСГРАНИЧНИТЕ РАЗПЛАЩАНИЯ: ПАЗАРНА КОНЦЕНТРАЦИЯ И РЕГУЛАТОРНИ ЕФЕКТИ ОТ MICA
Докторант Пенко Ангелов Бяливанов..... 580

ДЕТЕРМИНАНТИ НА КОРПОРАТИВНАТА СОЦИАЛНА ОТГОВОРНОСТ В МЕЖДУНАРОДНИ КОМПАНИИ ЗА БИЗНЕС УСЛУГИ
Докторант Петьо Божинов..... 588

КОНЦЕПТУАЛНА РАМКА НА ВНЕДРЯВАНЕТО НА ЗЕЛЕНИ ТЕХНОЛОГИИ В ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР
Докторант Радослав Асенов..... 596

УПРАВЛЕНСКИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ПУБЛИЧНИЯ СЕКТОР В УСЛОВИЯТА НА ДИГИТАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЯ И ОТВОРЕНИ ИНОВАЦИИ
Докторант Сание Иса..... 604

TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AND AFFECTIVE ORGANIZATIONAL COMMITMENT: A FOCUSED NARRATIVE REVIEW
PhD student Slagjana Cvetkovska Mousa..... 611

ПРЕОДОЛЯВАНЕ НА ПРОПАСТТА В ЕКОЛОГИЧНИЯ ИНТЕГРИТЕТ: СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА РЕГУЛАТОРНАТА СТРОГОСТ НА СИСТЕМАТА ЗА ТЪРГОВИЯ С ЕМИСИИ НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ И ДОБРОВОЛНИТЕ ВЪГЛЕРОДНИ ПАЗАРИ
Докторант Стефани Георгиева, Докторант, Антони Георгиев..... 618

ВНЕДРЯВАНЕ НА ГЕНЕРАТИВЕН ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ И ИНТЕЛИГЕНТНИ АГЕНТИ В БИЗНЕС АНАЛИЗА: ТЕХНИЧЕСКИ ИЛИ ОРГАНИЗАЦИОНЕН ПРОБЛЕМ
Докторант Таньо Георгиев Георгиев..... 626

РЕШЕНИЯ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА МОБИЛНОСТ В СМАРТ ГРАДОВЕТЕ В БЪЛГАРИЯ
Докторант инж. Тихомир Панов..... 634

ГЕОГРАФСКА ЕКСПАНЗИЯ ЧРЕЗ МРЕЖОВИ СТРАТЕГИИ В СЕЛСКОСТОПАНСКАТА ТЪРГОВИЯ
Докторант Тотю Иванов..... 639

ПРИЛАГАНЕ НА АРХИТЕКТУРИ, УПРАВЛЯВАНИ ОТ СЪБИТИЯ, И МИКРОСЪРВИСИ ЗА ИНТЕЛИГЕНТНА АВТОМАТИЗАЦИЯ В ИНДУСТРИЯ 5.0
Докторант Яница Димитрова..... 643

ГЕНЕРАТИВНИЯТ ИЗКУСТВЕН ИНТЕЛЕКТ КАТО КАТАЛИЗАТОР НА ПЛАТФОРМЕНАТА ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИЯ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИ ПРЕДПРИЯТИЯ
Докторант Юксела Шефкетева Брахимбашева..... 648

УЧИЛИЩЕТО КАТО СПЕЦИФИЧНА СРЕДА ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА ПРОЕКТНАТА ДЕЙНОСТ
Магистър Лора Николова 656

PSYCHOLOGICAL METHODS FOR MARKETING INFLUENCE ON CONSUMER BEHAVIOR
Anna Grigorova, student 663

DIGITAL TRANSFORMATION AND CUSTOMER RELATIONSHIP MANAGEMENT IN SMES: A COMPARATIVE STUDY OF ROMANIA AND BULGARIA
Student Elena Deatcu – Gavril, Student Adriana – Daniela Urucu, Student Diana – Marina Vasile, Student Angelo – Patrick – Cosmin Baicu..... 670

СЪВРЕМЕННОТО ПРЕДПРИЯТИЕ В УСЛОВИЯ НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯ И ДИГИТАЛИЗАЦИЯ
Студент Милена Христова 679

ИНОВАЦИОННИ МРЕЖИ И МЕЖДУФИРМЕНО СЪТРУДНИЧЕСТВО: ФАКТОРИ, ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ И РАЗВИТИЕ

Доц. д-р Любомир Тодоров[1]
Проф. д-р Дариуш Новак[2]

Резюме: *Докладът разглежда ролята на иновационните мрежи и междуфирменото сътрудничество за иновационната активност на предприятията. Целта е чрез обзор на научната литература да се систематизират основните фактори, свързани с участието, взаимодействието и ползите от мрежите, включително фирмените характеристики, партньорските връзки и институционалната и пространствената среда.*

Ключови думи: *иновационни мрежи; междуфирмено сътрудничество; иновационна активност; абсорбционен капацитет; партньорски връзки; мрежово взаимодействие*

JEL: O31, O32

INNOVATION NETWORKS AND INTER-FIRM COOPERATION: FACTORS, INTERACTIONS, AND DEVELOPMENT

Assoc. Prof., PhD, Lyubomir Todorov
Prof., PhD, Dariusz Nowak

Abstract: *The paper examines the role of innovation networks and inter-firm cooperation in firms' innovation activity. Its aim is to systematize, through a review of the scientific literature, the main factors associated with network participation, interaction, and benefits, including firm characteristics, partnership relations, and the institutional and spatial environment.*

Keywords*: innovation networks; inter-firm cooperation; innovation activity; absorptive capacity; partnership relations; network interaction*

JEL: O31, O32

[1] lubomir.ivanov@uni-svishtov.bg, Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов
[2] dariusz.nowak@ue.poznan.pl, Poznań University of Economics and Business

1. Въведение

Иновациите са съществен фактор за развитието и конкурентоспособността на предприятията, като тяхното внедряване все по-често се осъществява чрез мрежово сътрудничество. Взаимодействието между участниците създава възможности за обмен на знания, достъп до допълващи ресурси и съвместно разработване на нови продукти и технологии.

Резултатите от научните изследвания показват, че въздействието на мрежовото сътрудничество върху иновациите зависи от характеристиките на участващите предприятия, от вида, структурата и географския обхват на връзките между тях. В литературата често се разглеждат върху факторите, които влияят върху съвместното разработване и производство на иновационни продукти (Voorberg et al., 2015), като се подчертава необходимостта от задълбочено разглеждане на механизмите за мрежово сътрудничество, които подпомагат иновационната активност.

Целта на настоящия доклад е да се систематизират и обобщят резултатите от научни изследвания, посветени на ролята на иновационните мрежи за развитието на иновационната активност на предприятията. За постигането й са разгледани научни публикации, обхващащи фирмените характеристики, вертикалните, хоризонталните и институционалните връзки, отворените, устойчивите и зелените иновации, структурата и динамиката на мрежовото сътрудничество. Анализът е насочен към откроряване на основните направления, установени в литературата, и към обобщаване на условията, в които се генерират иновационните резултати.

2. Роля на фирмените характеристики за иновационната активност

Характеристиките на фирмите са свързани с тяхната способност да генерират продуктови иновации и по този начин да формират специфичен ***иновационен профил***, който може да бъде свързан с равнището на тяхната иновационна активност. Такъв подход прилагат Kinne & Lenz (2021), които използват публично достъпни данни за фирми от глобалната мрежа, за да прогнозират наличието или липсата на продуктови иновации за определен период.

От значение за иновационната активност е и ***абсорбционният капацитет*** на фирмите, както посочват Harris & Moffat (2013). Самото създаване и развитие на мрежи, както и участието на фирмите в тях, не е достатъчно условие за реализиране на иновации. Абсорбционният капацитет на предприятието определя възможностите за пред усвояване и използване на знанията, разпространявани чрез т.нар. *knowledge spillovers*. Поради това развитието на абсорбционния капацитет следва да се стимулира паралелно с подкрепата за мрежовото сътрудничество, за да се създадат условия за по-добри иновационни резултати.

Географските фактори също оказват влияние върху иновационната активност, тъй като характеристиките на средата, формираната с течение на времето фирмена култура, управленските практики и други специфични особености варират както в рамките на националните граници, така и между отделните държави. Gallego & Rubalcaba (2013) анализират иновационни мрежи с участието на партньори от публичния сектор в Европа и установяват регионални специфики, които водят до формирането на четири географски обособени профила на сътрудничество: западен, северен, южен и източен. По подобен начин Natário et al. (2012) изследват влиянието на средата и географската локация върху резултатите на фирмите в Португалия и установяват, че регионалните специфики оказват влияние върху иновационните процеси в предприятията. Това се свързва с характеристиките на регионите, в които са разположени фирмите, тъй като те способстват за формирането на обособени клъстери въз основа на иновационните цели и източници, препятствията пред иновациите, и съществуващите мрежи за сътрудничество.

Малките и средните предприятия са особено повлияни от участието си в иновационни мрежи. Cesário et al. (2017) установяват, че както формалните, така и неформалните връзки с различни партньори от разнообразни географски локации стимулират иновационната дейност на фирмите. Участието на разнородни партньори – клиенти, доставчици, организации от публичния сектор, консултанти и партньори в конференции – допълнително благоприятства обмена на хетерогенно знание, трансфера на технологии и развитието на вътрешнофирмени иновации.

В същото време следва да се отчита, че институционално обусловените ***бариери*** могат да възпрепятстват иновационната активност. Това показват Vernerey & Lopez (2026), които анализират влиянието на регулациите върху иновационните резултати. Те установяват, че регулаторната среда оказва негативно въздействие както върху представянето на фирмите, така и върху заетостта.

3. Роля на вертикалните, хоризонталните и институционалните връзки

Изборът на ***партньори*** за сътрудничество е обусловен, от една страна, от потребността на предприятието от ресурси и компетентности, с които то не разполага, а от друга – от възможността да получи достъп до значима информация, технологии, пазари, опит или други специфични ресурси, притежавани от участниците. При анализ на избора на партньори от фирмите в процеса на изграждане на глобални мрежи за научноизследователска и развойна дейност Miotti & Sachwald (2003) установяват, че резултатите от взаимодействието с различни типове партньори – доставчици, клиенти, конкуренти, академични среди и чуждестранни фирми – зависят от наличието на специфични ресурси и компетентности в партньорската среда, които не

са достъпни в рамките на самото предприятие. В този контекст включването на университети и изследователски организации може да подпомогне иновационната дейност чрез осигуряване на достъп до научни знания, резултати от изследвания и изследователски капацитет. Например Stejskal et al. (2016) изследват иновационната дейност на предприятията в Чехия и връзката ѝ с различни форми на сътрудничество и мрежови отношения. Те установяват положителна връзка между сътрудничеството, взаимодействието с университети и изследователски организации, и иновационните резултати.

Видът на ***партньорските връзки*** също има съществено значение за реализирането на иновационни резултати. В редица изследвания се установява, че вертикалните връзки по веригата на стойността – преди всичко с доставчици и клиенти – имат по-силно влияние за иновационната активност в сравнение с хоризонталните връзки с конкуренти. Lawson et al. (2009) изследват ефектите от формалното и неформалното сътрудничество с доставчици при разработването на нови продукти. Според авторите, изграждането на устойчиви партньорски отношения улеснява трансфера на знания, ускорява разработването и внедряването на нови продукти, и създава предпоставки за реализиране на финансови ползи за предприятието. Tomlinson (2010) анализира връзката между сътрудничеството и продуктовите и процесните иновации в индустриалните фирми в Обединеното кралство. Резултатите показват, че силните вертикални връзки са съществен фактор за иновационната активност, докато хоризонталните връзки също могат да я подпомагат, но ефектът им е по-слаб и се проявява само в определени икономически сектори.

Особеното значение на вертикалното сътрудничество се откроява при ***малките и средните предприятия***, за които ограниченият достъп до ресурси увеличава ползите от споделянето на знания, компетентности и други ресурси. Tomlinson & Fai (2013) изследват ползите от участието в иновационни мрежи за малките и средните предприятия в индустриалния сектор на Обединеното кралство. Те установяват, че сътрудничеството по веригата на доставки създава по-благоприятни условия за иновационна активност, докато иновациите, основани на взаимодействие с конкуренти, са по-ограничени. Сътрудничеството по веригата на доставки има положително значение както за продуктовите, така и за процесните иновации. Подобни резултати представят Yeniyurt et al. (2014), които анализират съвместните иновации, възникващи в резултат от взаимодействието по веригите на доставки в автомобилната индустрия в Северна Америка. Те установяват, че устойчивото сътрудничество между доставчици и клиенти насърчава изграждането на доверие и подпомага взаимноизгодното разработване на иновации и нови продукти.

За разлика от вертикалните връзки, ***взаимодействието с конкуренти*** има неоднозначен ефект. Giovannetti & Piga (2017) изследват връзката между

иновациите и производителността в условията на активно и пасивно взаимодействие с конкурентни фирми. Активното сътрудничество подпомага иновационната активност в локалните мрежи от доставчици и клиенти, но има ограничаващ ефект при пряко взаимодействие с конкуренти. За сметка на това пасивното взаимодействие, основано на странични ефекти между секторите, оказва благоприятно влияние. В по-късно изследване Giovannetti & Piga (2023) установяват сходни зависимости при анализа на връзката между информационните и комуникационните технологии и иновационните резултати в Обединеното кралство. Те показват, че ИКТ като цяло подпомагат сътрудничеството и иновационната активност, но ефектът зависи от характера на взаимодействието – формално или неформално, допълващо или конкурентно. Прякото сътрудничество между конкуренти се свързва с по-ограничени иновационни резултати, докато взаимодействието по веригата на доставки и неформалните форми на сътрудничество водят до по-висока иновационна активност по отношение на продуктови, процесни и организационни иновации.

4. Отворени иновации, устойчиво развитие и зелени иновации

Отворените иновации имат положително значение за споделянето и придобиването на знания, но този ефект зависи от характеристиките на фирмите и от типа иновации. Mina et al. (2014) изследват отворените иновации в областта на бизнес услугите и връзката им с иновационните мрежи като източник на външно знание. Те установяват, че практиките на отворени иновации са по-силно застъпени при по-големите фирми и при предприятията със значителен дял на разходите за НИРД. Доставчиците на бизнес услуги проявяват по-висока иновационна активност в сравнение с производителите на продукти, като при тях водещо значение има научното и технологично знание, докато при производителите на продукти по-голяма роля играе знанието, свързано с пазара.

Прилагането на принципите на ***устойчивото развитие*** и създаването на зелени иновации също създава конкурентни предимства и подпомага развитието на предприятията. Bos-Brouwers (2010) изследва практическото въвеждане на устойчиви иновации в малките и средните предприятия в рамките на проекта PRIMA. Преобладаващата част от иновациите са насочени към повишаване на екологичната ефективност на технологичните процеси и намаляване на производствените разходи. Компаниите, които интегрират принципите на устойчивото развитие в своите стратегии, постигат подобри резултати по отношение на радикалните иновации, разработването на нови продукти и разширяването на сътрудничеството.

Fusillo et al. (2022) изследват комбинираното въздействие на технологичните алианси и екологичните регулации върху създаването и внедряването на зелени технологии от европейски фирми. Те установяват, че ре-

гулаторната рамка има положително, но непряко въздействие върху развитието на зелените технологии. Регулациите стимулират фирмите да търсят партньори и да се включват в различни форми на иновационно сътрудничество, с което се подпомага създаването и внедряването на нови зелени технологии. По този начин иновационните мрежи се превръщат в посреднически механизъм, който трансформира регулаторните стимули в конкретни иновационни резултати.

Мрежовото взаимодействие има значение и за пространствената организация и развитието на ***зелените иновационни екосистеми***. Zhang et al. (2023) изследват локализацията, организацията и структурната еволюция на зелените иновационни мрежи в Китай. Резултатите показват тенденция към намаляване на поляризацията в развитието на зелените иновационни екосистеми, въпреки че в отделни случаи се наблюдават противоположни тенденции. Съществуващите агломерации показват сходни модели на развитие, като авторите установяват и определено несъответствие между структурата на свързаността и гравитационния ефект на зелените иновации.

Важна роля за устойчивото развитие могат да имат и мрежите, насочени към ***обмен на знания и обучение***. Behrendt et al. (2024) изследват ролята на мрежите за обучение и иновации за устойчиво земеделие (LINSA) при изграждането на устойчива агрохранителна система. Според авторите ефективното функциониране на този тип мрежи изисква адекватно и гъвкаво финансиране, както по отношение на разнообразието на финансовите инструменти, така и чрез осигуряване на предварителен достъп до средства за изграждане и поддържане на необходимите нематериални активи.

5. Структура и динамика на мрежовото сътрудничество

В процеса на своето функциониране иновационните мрежи се променят и ***адаптират*** в отговор както на измененията в обкръжаващата среда, така и на променящите се потребности на участниците. Тази еволюция може да се проявява по различни начини. Öberg (2012) изследва взаимоотношенията в иновационните мрежи през отделните фази на разработване на нови продукти. Авторът установява, че възникващите в иновационния процес потребности от ресурси водят до промени в мрежовите отношения, при което се създават нови връзки, а съществуващи могат да бъдат прекратени. В резултат мрежите се усложняват, като развитието им надхвърля равнището на отделните диадични отношения и води до формиране на комплексни, а в някои случаи и йерархично организирани структури.

Calignano et al. (2019) изследват ефектите от участието в мрежи във връзка с екологичните програми на ЕС в Норвегия. Те установяват сравнително ограничено участие на частни фирми в сравнение с обществените институции и организации. Определящи за структурата на мрежите са наличния изследователски капацитет и развитието на нефтодобивната дейност. В регионите с висок изследователски капацитет изследователските

организации заемат доминиращи позиции в мрежите, докато в регионите с развит нефтодобив по-значимо е участието на частните фирми. По този начин регионалните специфики се отразяват върху състава, структурата и развитието на мрежовите отношения.

Takahashi & Takahashi (2022) изследват организацията на процесите на съвместно създаване на иновации с участието на множество заинтересовани страни в рамките на иновационните мрежи. Авторите разграничават взаимосвързани процеси на развитие на иновациите, споделяне на знания, съвместна еволюция, съвместно създаване и улавяне на стойност, като подчертават и възможностите за адаптиране и ***преконфигуриране*** на мрежата в зависимост от потребностите на конкретния проект. Това показва, че мрежата не следва да се разглежда като статична структура, а като динамична система, способна да променя състава и конфигурацията си в процеса на съвместната иновационна дейност.

Пространственото измерение на мрежовата динамика е разгледано от Cao et al. (2024), които изследват географските характеристики на иновационните мрежи и връзката им с икономическото развитие на регионално равнище. Те подчертават значението на конкретните механизми на мрежово взаимодействие, както и различното въздействие на вътрешните и външните за региона мрежи. Външните мрежи имат по-съществено значение, тъй като подпомагат преодоляването на административните граници и създават възможности за междурегионално иновационно сътрудничество. В този смисъл пространственият обхват на мрежите може да разширява достъпа на регионите до знания и партньори извън непосредствената им среда.

Ma & Zhu (2025) анализират еволюцията на многослойните иновационни мрежи и вътрешните фактори, определящи тяхното сближаване. На базата на патентни данни за сектора на възобновяемата енергия те установяват, че затворените тристранни структури могат да подпомагат трансграничното сближаване, докато разнообразието на знанията и хетерогенността на участниците създават допълнителни предпоставки за развитие на сътрудничеството.

6. Заключение

Въз основа на разгледаната литература могат да се формулират четири основни извода относно ролята и развитието на иновационните мрежи.

Първо, характеристиките на фирмите определят в значителна степен способността им да се възползват от участието в иновационни мрежи. Иновационният потенциал, абсорбционният капацитет, размерът на предприятието, регионалната среда и наличните ресурси влияят както върху възможностите за включване в мрежи, така и върху способността на фирмите да усвояват и преобразуват външно знание в иновационни резултати.

Второ, ефектът от мрежовото взаимодействие зависи от вида и характера на партньорските връзки. Вертикалните отношения с доставчици и

клиенти обикновено имат по-ясно изразен положителен принос за иновационната активност, докато взаимодействието с конкуренти има по-неднозначен ефект.

Трето, отвореността към външно знание и ориентацията към устойчиво и зелено развитие разширяват ролята на иновационните мрежи отвъд традиционния обмен на ресурси и технологии, като ги превръщат в механизъм за постигане на цели, свързани с устойчивото развитие.

Четвърто, иновационните мрежи представляват динамични и адаптивни структури, чиято конфигурация се променя в зависимост от потребностите на участниците и характеристиките на средата.

В обобщение, литературният преглед показва, че иновационната активност, основана на мрежово взаимодействие, е резултат от взаимодействието между характеристиките на фирмите, вида на партньорските отношения, способността за използване на външно знание и динамиката на самите мрежи. Поради това анализът на иновационните мрежи изисква едновременно отчитане на фирменото, релационното, институционалното и пространственото измерение на сътрудничеството.

Докладът е разработен по проект № КП-06-Н65/10 от 12.12.2022 г. „Формални и неформални иновационни мрежи, осъществяван с финансовата подкрепа на Фонд „Научни изследвания“ на Република България.

Използвани източници

Behrendt, G., von Münchhausen, S., Häring, A.M. (2024). How to fund learning and innovation networks for sustainable agriculture: a conceptual framework. *Journal of Agricultural Education and Extension*, 30 (2), pp. 257-276. https://doi.org/10.1080/1389224X.2023.2179085.

Bos-Brouwers, H. E. J. (2010). Corporate sustainability and innovation in SMEs: Evidence of themes and activities in practice. *Bus. Strat. Env.*, 19: 417-435. https://doi.org/10.1002/bse.652.

Calignano, G., Fitjar, R.D., Hjertvikrem, N. (2019). Innovation networks and green restructuring: Which path development can EU Framework Programmes stimulate in Norway? *Norsk Geografisk Tidsskrift*, 73 (1), pp. 65-78. https://doi.org/10.1080/00291951.2018.1561512.

Cao, X., Bao, H., Chen, B., Zeng, G. (2024). A review of the cooperation mechanism and regional development effect of innovation network 创新网络合作机制及其区域发展效应. *World Regional Studies*, 33 (7), pp. 150-159. https://doi.org/j.issn.1004-9479.2024.07.20222094.

Cesário M., Agapito D., Almeida H., Fernandes S. (2017). The use of design as a strategic tool for innovation: an analysis for different firms' networking behaviours. *European Planning Studies*, 25 (11), pp. 2097-2116. DOI: 10.1080/09654313.2015.1135232.

Fusillo, F., Quatraro, F., Usai, S. (2022). Going green: the dynamics of green technological alliances. *Economics of Innovation and New Technology*, 31 (5), pp. 362-386. https://doi.org/10.1080/10438599.2020.1799143.

Gallego J., Rubalcaba L. (2013). Patterns of public–private collaboration for innovation in Europe. *Public–Private Innovation Networks in Services*, pp. 139-163. DOI: 10.4337/9781781002667.00013.

Giovannetti, E., Piga, C. (2017). The contrasting effects of active and passive cooperation on innovation and productivity: Evidence from British local innovation networks.

International Journal of Production Economics, 187, pp. 102-112. https://doi.org/10.1016/j.ijpe.2017.02.013.
Giovannetti, E., Piga, C. (2023). The multifaceted nature of cooperation for innovation, ICT and innovative outcomes: evidence from UK Microdata. *Eurasian Business Review*, 13 (3), pp. 639-666. https://doi.org/10.1007/s40821-023-00241-8.
Harris R., Moffat J. (2013). Intangible assets, absorbing knowledge and its impact on firm performance: Theory, measurement and policy implications. *Contemporary Social Science*, 8 (3), pp. 346-361. DOI: 10.1080/21582041.2012.751498.
Kinne J., Lenz D. (2021). Predicting innovative firms using web mining and deep learning. *PLoS ONE*, 16 (4 April), art. no. E0249071. DOI: 10.1371/journal.pone.0249071.
Lawson, B., Petersen, K., Cousins, P., & Handfield, R. (2009). Knowledge Sharing in Interorganizational Product Development Teams: The Effect of Formal and Informal Socialization Mechanisms*. *Journal of Product Innovation Management*, 26, 156–172. https://doi.org/10.1111/j.1540-5885.2009.00343.x.
Ma, Y., Zhu, E. (2025). How network characteristics drive multi-layer innovation networks to achieve boundary-spanning convergence. *Technology in Society*, 83, art. no. 103048. https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2025.103048.
Mina, A., Bascavusoglu-Moreau, E., & Hughes, A. (2014). Open service innovation and the firm's search for external knowledge, *Research Policy*, Volume 43, Issue 5, Pages 853-866, ISSN 0048-7333, https://doi.org/10.1016/j.respol.2013.07.004.
Miotti L., Sachwald F. (2003). Co-operative R&D: Why and with whom? An integrated framework of analysis. *Research Policy*, 32 (8), pp. 1481-1499. DOI: 10.1016/S0048-7333(02)00159-2.
Natário M., Braga A., Couto J., Tiago T. (2012). Territorial standards for innovation: Analysis for the regions of Portugal. *Revista de Estudios Regionales*, (95), pp. 15-38.
Öberg, C. (2012). Effects of Product Development Phases on Innovation Network Relationships. In F. Nobre, D. Walker, & R. Harris (Eds.), Technological, Managerial and Organizational Core Competencies: Dynamic Innovation and Sustainable Development (pp. 191-202). IGI Global Scientific Publishing. https://doi.org/10.4018/978-1-61350-165-8.ch011.
Stejskal J., Meričková B.M., Prokop V. (2016). The cooperation between enterprises: Significant part of the innovation process – A case study of the Czech machinery industry.(2016) *E a M: Ekonomie a Management*, 19 (3), pp. 110-122. DOI: 10.15240/tul/001/2016-3-008.
Takahashi, S., Takahashi, V.P. (2022). Integrated co-creation process with multiple stakeholders in innovation networks. *Innovation and Management Review*, 19 (4), pp. 382-399. https://doi.org/10.1108/INMR-10-2020-0142.
Tomlinson, P. (2010). Co-operative ties and innovation: Some new evidence for UK manufacturing. *Research Policy*, 39(6), 762-775. https://doi.org/10.1016/j.respol.2010.02.010.
Tomlinson, P., & Fai, F. (2013). The nature of SME Co-operation and innovation: a multi-scalar and multi-dimensional analysis. *International Journal of Production Economics*, 141. https://doi.org/doi:10.1016/j.ijpe.2012.08.012.
Vernerey O., Lopez J. (2026). Regulation in the Network Sectors: Impact on the Innovation Process and the Employment Rate. *Comparative Economic Studies*, 68(1), art. no. 4. DOI: 10.1057/S41294-025-00273-1.
Voorberg, W., Bekkers, V., & Tummers, L. (2015). A Systematic Review of Co-Creation and Co-Production: Embarking on the social innovation journey. *Public Management Review*, 17(9), 1333-1357. https://doi.org/10.1080/14719037.2014.930505.
Yeniyurt, S., Henke, J., & Yalcinkaya, G. (2014). A longitudinal analysis of supplier involvement in buyers' new product development: working relations, inter-dependence, co-innovation, and performance outcomes. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 42, 291–308. https://doi.org/10.1007/s11747-013-0360-7.
Zhang, R., Liu, J., Cao, Z. (2023). Green innovation ecosystems: Spatial organization mode and associated network renewal under coupling effect. *Journal of Cleaner Production*, 422, art. no. 138539. https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.138539.